

UMEÅ UNIVERSITET

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

U2025/01067

Yttrande över remissen Förbättrat stöd i skolan SOU 2025:44

Utbildningsdepartementet har anmodat Umeå universitet att yttra sig över Förbättrat stöd i skolan (SOU 2025:44).

Umeå universitet har tagit del av remissen "Förbättrat stöd i skolan" (SOU 2025:44) och lämnar härmed sitt yttrande. Rektor vid Umeå universitet har bett föreståndaren för Lärarhögskolan att fastställa yttrande av remissen.

Sammanfattning

Umeå universitet välkomnar utredningens ambition att skapa en mer sammanhållen och effektiv struktur för stödinsatser i skolan. Särskilt positivt är förslaget att ersätta dagens bedömningsstöd med standardiserade screeningtest, vilket kan bidra till tidigare upptäckt av stödbehov och därmed mer likvärdiga förutsättningar för elever.

Umeå universitet ser positivt på ambitionen att minska lärarnas dokumentationsbörda och samtidigt möjliggöra snabbare insatser. Men vi tror att förslagen kan innebära en ökad arbetsbörda i praktiken, särskilt om inte resurser och stödstrukturer stärks i motsvarande grad. Det finns även en risk att stödet koncentreras till tidsbegränsad färdighetsträning, vilket kan ske på bekostnad av långsiktigt stöd och helhetsperspektiv.

Umeå universitet efterlyser tydligare skrivningar om ansvarsfördelning och samverkan mellan yrkesgrupper samt stärkta insatser för kompetensutveckling av lärare, utbildning av specialpedagoger och speciallärare och utveckling av stödmaterial. Det är också av stor vikt att skillnaden mellan speciallärarens och specialpedagogens roller klargörs i utformningen av framtida styrdokument.

Umeå universitet ser flera positiva intentioner i förslaget, men betonar att en lyckad implementering förutsätter ett helhetsperspektiv där professionskompetens, organisatoriska villkor och långsiktighet samverkar. Vi föreslår att Skolverket eller annan myndighet får i uppdrag att ta fram tydligt stödmaterial, riktlinjer för samverkan samt strukturer för kompetensutveckling kopplade till reformens olika delar.

Övergripande synpunkter

6.5 Stödundervisning ger ett snabbt och flexibelt stöd

Förslaget om stödundervisning i liten grupp eller enskilt är i grunden positivt och kan bidra till en mer flexibel stödmodell. Samtidigt är detaljerna kring genomförandet oklara. För att insatsen ska få önskad effekt krävs större tydlighet kring omfattning, intensitet och innehåll. Forskning visar att exempelvis avkodningsträning behöver ske dagligen över längre tid för att ha genomslag. Begränsningar till 1–2 tillfällen i veckan under två månader riskerar därmed att bli otillräckliga.

Det är också avgörande att beslutsfattande om stödundervisning sker i samråd med specialpedagogisk kompetens. Detta ökar möjligheten att skilja mellan ämnesrelaterade och andra svårigheter och därmed ge ett mer ändamålsenligt stöd.

UMEÅ UNIVERSITET

Även om förslaget om stödundervisning i liten grupp eller enskilt kan betraktas som positivt i vissa sammanhang, utgår förslagen från ett genomgående fokus på elevernas svårigheter att följa undervisningen, snarare än en diskussion om hur undervisningen i sig behöver utvecklas för att möta en heterogen elevgrupp. Det riskerar att förstärka ett individfokuserat synsätt och försvaga arbetet för en inkluderande skola för alla elever.

Det är också problematiskt att behovet av stödundervisning enbart ska avgöras av läraren själv. Detta innebär att det är läraren själv som avgör att dennes undervisning är "god". Specialpedagogisk kompetens behöver lyftas in redan här. Vidare ser vi det även problemfyllt att stödundervisningen per definition är tänkt att ges utanför den ordinarie undervisningen. Det riskerar att försvaga klassrummets roll som plats för lärande för alla, särskilt om inte ordinarie undervisning samtidigt utvecklas och differentieras. Vi föreslår därför att stödundervisning tydligare definieras som ett komplement till tillgänglig undervisning, och inte som ersättning för den. Det behöver också klargöras i vilken mån stödundervisning kan bedrivas inom klassens ram och hur den kan bedrivas.

6.6 Utredning av en elevs behov av särskilt stöd och hur särskilt stöd ska ges

Umeå universitetet ser positivt på att lärares och mentorns ansvar för att initiera en utredning tydliggörs. Ett tydligt uppdrag kan bidra till att elever i behov av särskilt stöd snabbare uppmärksammas. Samtidigt behöver det även tas i beaktande att utredningar av stödbehov förutsätter tillgång till både tid, professionell kompetens och organisatoriska stödstrukturer. För att säkerställa att bedömningar blir tillförlitliga och likvärdiga krävs gemensamma rutiner, ett starkt kollegialt samarbete och tillgång till specialpedagogisk kompetens genom hela processen – inte enbart i utredningens inledande skede. Det är också angeläget att tydliggöra vilken typ av information som bör ligga till grund för en utredning, hur dokumentation ska utformas och hur elevernas perspektiv ska inkluderas på ett meningsfullt sätt.

Vidare vill Umeå universitet lyfta vikten av att utredningar inte enbart fokuserar på det som uppfattas vara elevens brister eller svårigheter. Det är avgörande att även skolmiljöns och undervisningens förutsättningar granskas. En risk med ett ensidigt fokus på individen är att strukturella hinder i lärmiljön osynliggörs och därmed inte åtgärdas. I linje med ett inkluderande förhållningssätt bör utredningar ses som ett redskap för skolutveckling, inte enbart som ett verktyg för att bevilja stödsatser.

6.7 Elevens stödbehov ska styra om en elev ska ges undervisning enskilt eller i en särskild undervisningsgrupp

Förslaget att avskaffa kravet på "särskilda skäl" för att placera en elev i särskild undervisningsgrupp innebär en betydande förändring. Det öppnar visserligen för en mer flexibel hantering av elevens stödbehov, men riskerar samtidigt att urholka principen om inkludering. (Se: Globala målen, mål 4 samt Salamancadeklarationen, 1994) Risken är att placering i särskilda undervisningsgrupper blir en förstahandslösning snarare än en sista utväg.

Utredningen problematiserar i otillräcklig grad vilka effekter detta kan få för elevernas sociala delaktighet, självkänsla och långsiktiga lärande. Det saknas även en genomlysning av hur en ökad användning av särskilda undervisningsgrupper påverkar den ordinarie undervisningens kvalitet och kompensatoriska uppdrag. Om skolor i högre grad placerar elever utanför klassrummet för att kunna möta deras behov, riskerar det att förstärka en segregerad skolmiljö och att sänka ambitionsnivån för en undervisning som rymmer alla elever.

Umeå universitet menar därför att ett beslut om placering i särskild undervisningsgrupp alltid bör föregås av en prövning av möjligheterna att anpassa den ordinarie undervisningen. Ett tydligt barnrättsperspektiv bör vägleda dessa beslut, där elevens egen röst ges verkligt inflytande. Det är även nödvändigt att tydliggöra ansvarsfördelning, uppföljning och återintegrering som en naturlig del i varje placering.

UMEÅ UNIVERSITET

Konsekvenser

Utredningens konsekvensanalys fokuserar främst på ekonomi och juridiska aspekter. Vi menar att detta perspektiv behöver kompletteras med en bredare analys som omfattar organisatoriska, arbetsmiljömässiga och pedagogiska konsekvenser. Det gäller särskilt hur förslagen påverkar lärarnas arbetsbelastning, skolans samlade kapacitet att möta elevers skiftande behov samt vilka kompetensutvecklingsinsatser som blir nödvändiga.

En särskilt viktig aspekt är den otydliga behandlingen av de specialpedagogiska professionerna. Speciallärare och specialpedagoger omnämns genomgående som en gemensam kategori, trots att deras kompetenser och uppdrag skiljer sig åt på väsentliga punkter. Detta riskerar att skapa otydlighet i ansvarsfördelningen och ett ineffektivt nyttjande av resurser. För att skapa ett robust system för stödinsatser krävs en tydlig rollfördelning där båda professionernas specifika bidrag tas till vara: speciallärare som ämnesdidaktiska resurser i direkta undervisningsinsatser, och specialpedagoger som strategiska stödpersoner i skolans övergripande utvecklingsarbete.

Umeå universitet ser också en risk att stödundervisningen, i sin föreslagna form, leder till ett snävt fokus på färdighetsträning – ofta i basämnen som svenska och matematik – på bekostnad av bredare kunskapsmål, ämnesförståelse och psykosocialt stöd. Detta kan i sin tur bidra till att fler elever så småningom kvalificerar sig för särskilt stöd, snarare än att avhjälpa behov tidigt. För att undvika en sådan utveckling måste stödinsatser utformas långsiktigt och i nära koppling till undervisningens innehåll och kvalitet. Endast då kan förändringarna bidra till en mer likvärdig och inkluderande skola – något som utredningens intentioner i grunden syftar till.

Yttrandet har fastställts av Lärarhögskolans föreståndare Lars-Erik Lauritz efter föredragning av kanslichef Malin Larsson.

Lars-Erik Lauritz

Föreståndare vid Lärarhögskolan, Umeå universitet

Expedieras till

Registrator

Utbildningsdepartementet